

Особливості моделювання ринкової вартості товарної продукції

Олена Воробйова

завідувач Полтавського відділення, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Полтава, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-7900-8184>, e-mail: poltava@nncise.org.ua

Оксана Мисяк

завідувач сектору економічних та товарознавчих досліджень Полтавського відділення, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Полтава, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5536-9820>, e-mail: pvhndise@meta.ua

Анатолій Дивнич

старший судовий експерт сектору криміналістичних та психологічних досліджень Полтавського відділення, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Полтава, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2247-9131>, e-mail: anatolii.dyvnych@st.pdau.edu.ua

Визначення вартості товарної продукції має важливе значення в різних сферах діяльності. Моделювання як засіб пізнання здійснюється на етапах товарної ідентифікації та під час застосування всіх методичних підходів оцінювання майна. Наголошено на необхідності здійснення належного теоретико-методологічного опрацювання методу моделювання й розкрито етапи його практичного застосування.

Ключові слова: моделювання; ринкова вартість; товарознавча експертиза.

Specifics of Modeling Market Value of Commodity Products

Olena Vorobiova, Oksana Mysyak, Anatolii Dyvnych

Determining cost of commodity products is important in various fields of activity. Modeling as a means of cognition is carried out at the stages of commodity identification and during application of all methodological approaches to property valuation. The need for proper theoretical and methodological development of the modeling method is emphasized and the stages of its practical application are revealed.

Keywords: modeling; market value; forensic commodity examination.

Одним з основних завдань товарознавчої експертизи є визначення вартості товарної продукції (п. 1.2 розд. IV Науково-методичних рекомендацій) [1]. Об'єктивне визначення вартості певного об'єкта необхідне для правової кваліфікації правопорушення органом досудового розслідування, визначення розміру матеріальних збитків судом, належного бухгалтерського обліку суб'єктами господарювання тощо.

Вартість є абстрактною економічною категорією про кількісний вимір корисності об'єкта. Нормативно категорію «вартість» визначено як еквівалент цінності об'єкта оцінки, виражений у ймовірній сумі грошей, тобто найбільшій сумі грошей, яку може отримати продавець і може погодитися сплатити покупець (п. 2 Національного стандарту № 1) [2]. Результатом взаємодії зазначених гравців, сил попиту і пропозиції, є суспільно

визнана ринкова вартість. Можливість дискретизації й обчислення значення динамічної ринкової вартості досягається застосуванням відповідного унормованого комплексу методів і оціночних процедур.

Послідовність товарознавчої експертизи з визначення вартості товарної продукції згідно з п. 51 Національним стандартом № 1, передбачає: а) призначення судової товарознавчої експертизи; б) ознайомлення зі змістом і обсягом експертного завдання, оброблення вихідних даних; в) ідентифікаційні процедури; г) вибір і застосування необхідних методичних підходів, методів та оцінних процедур; д) узгодження результатів, оформлення висновку [2].

Завдання етапу ідентифікації (розпізнання) товару як системи (від лат. *identicus* — тотожний і *ficatio* — роблю) «теоретично вирішується лише з використанням концепції

моделей», що забезпечується шляхом «виявлення суттєвих аспектів [цієї] системи» [3, с. 6] та здійснення їх опису в зручній для практичного користування формі.

Результатом реалізації етапу застосування наявних методичних підходів оцінки майна є побудова формалізованої моделі вартості об'єкта оцінки, яка описує:

- капіталізацію доходу, що формується за найефективнішого використання об'єкта оцінки (дохідний підхід);
- усереднений показник вартості сукупності одиниць майна, яке відповідає критеріям подібності (порівняльний підхід);
- суму витрат на відтворення / заміщення об'єкта (витратний підхід).

Отже, на етапах ідентифікації та застосування будь-якого оціночного підходу передбачено розпізнавання й відтворення основних вартісноутворюючих характеристик об'єкта оцінки за допомогою відповідної формалізованої математичної формули, тобто моделювання вартості з подальшим перенесенням одержаної інформації власне на об'єкт дослідження.

Особливістю процесу моделювання є необхідність побудови абстрактної моделі вартості об'єкта як засобу пізнання його консенсусної цінності з погляду всіх суб'єктів ринку. Формалізоване визначення такого співвідношення має одночасно відображати найістотніші властивості об'єкта (для зручності застосування й уникнення надмірної трудомісткості експертизи) і доводити статистичну незначущість неврахованих чинників, визначених несуттєвими. Водночас безумовною перевагою моделювання перед іншими способами пізнання є можливість виокремлення прихованої (латентної) інформації щодо зовнішніх і внутрішніх чинників, що впливають на динаміку вартості об'єкта [4, с. 13].

Інформація про корисні властивості подібного майна зазвичай характеризується певною варіативністю. Ця обставина зумовлює необхідність унесення відповідних поправок, множинне застосування яких в окремих випадках може призвести до суттєвого зміщення оцінок. Отримання інформації, що

не потребує коригувань, про повністю ідентичне майно за товарними характеристиками, умовами поставки й оплати відповідно до вимог, що висувуються для визначення ринкової вартості, у сучасних умовах повномасштабного військового вторгнення зазвичай унеможливлене.

Статистичне моделювання вартості як ефективний засіб дослідження передбачене низкою чинних методик проведення товарознавчої експертизи, але воно не набуло широкого застосування внаслідок невраховання окремих інструментів і недостатнього розкриття етапів його здійснення. Неврахованими залишаються різновиди моделей, що містять нелінійні співвідношення: 1) регресії нелінійні щодо пояснюючих змінних, але лінійні за параметрами, що підлягають статистичному оцінюванню (наприклад, поліноми різних степенів); 2) нелінійні регресії за параметрами, що підлягають статистичному оцінюванню, але внутрішньо лінійні (степенева, показникова), придатні до лінеаризації.

Застосування в експертній практиці засобів статистичного моделювання вартості товарної продукції дає змогу забезпечити повне й усебічне дослідження, а також відтворюваність отриманих результатів. Суттєва практична значущість методу визначає необхідність подальшого теоретико-методологічного опрацювання.

Перелік джерел посилання

1. Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертів та експертних досліджень, затв. наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 19.04.2026).
2. Національний стандарт № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав»: затв. постанов. КМУ від 10.09.2003 р. № 1440 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1440-2003-%D0%BF> (дата звернення: 19.04.2026).
3. Полікарпов І. С., Закусілов А. П. Ідентифікація товарів. Київ, 2005. 344 с.
4. Варенко В. М., Кушнар'єв В. В., Касьян В. В. Моделювання інформаційних процесів. Київ, 2025. 266 с.